

למה צריכים עשר מכות?

דברים לשולחן שבת משיעורו השבועי של הרב שניאור אשכנזי

ב"ה, גיליון מס' 26 | פרשת וארא | כ"ו טבת ה'תשפ"ו

האברכנאל מגלה שרבי יהודה לא סתם נתן ראשי תיבות – הוא חשף את המבנה הפנימי של עשר המכות. זה היה קורס מסודר בשלושה חלקים וכל חלק בא להפריך אמונה כוזבת אחרת שפרעה ייצג:

הקבוצה הראשונה - דצ"ך: פתחה בהכרזה "כזאת תדע כי אני ה'". שלושת המכות הללו פגעו ביאור, מקור העוצמה והגאווה המצרית, והוכיחו שיש אלוקים בעולם. חרטומי מצרים עצמם הודו בסוף הסדרה: "אצבע אלוקים היא".

הקבוצה השנייה - עד"ש: פתחה בהכרזה "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ". כאן התחדש פרט מכריע: המכות פגעו רק במצרים ולא בישראל. חיות הטרף לא נכנסו ל'גוש' – הדבר לא פגע בבהמות ישראל, והשחין הכה את המצרים אך לא את משה ואהרן. הלקח: הקב"ה לא רק קיים, אלא משיגה על כל פרט ומבחין בין צדיק לרשע.

הקבוצה השלישית - באח"ב: פתחה בהכרזה "בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ". כאן הטבע עצמו איבד את הקביעות שלו. במכת ברד אש ומים התקיימו יחד והקרה בער באש, הארבה פשט על יכול שכבר נהרס כברד ולא היה לו מה לאכול והחושך עצר את השמש במסלולה. הלקח: אין "טבע" עצמאי. הטבע הוא כלי ביצוע של הקב"ה, ובכל רגע הוא יכול לשנות את חוקיו.

פרעה ייצג שלוש הנחות של כפירה: אין אלוקים, ואם יש – הוא לא מתעניין בנו ואם מתעניין – הוא כפוף לחוקי הטבע. שלושת סדרות המכות ניפצו את ההנחות הללו בזו אחר זו. זה לא היה בזבוז זמן – זה היה לימוד שיטתי ומעמיק שנועד להשתרש בנשמות ישראל לדורות.

לפתוח את העיניים

המציאות של ימינו מייצרת שידור חוזר של מכות מצרים. מצרים לקתה במים – ואיראן לוקה בעשר שנות בצורת שהותירו אותה בלי מים לשתיה. מצרים לקתה בחושך – ואיראן סובלת מהפסקות חשמל נרחבות. מצרים לקתה בארבה – ואיראן לוקה במשבר חקלאי עצום.

ההפטרה של פרשתנו מגלה את הסוד: "ביום ההוא אצמיח קרן לבית ישראל ולך אתן פתחון פה בתוכם – וידעו כי אני ה'". שבירת מצרים, אז והיום, נועדה בשביל ישראל. הקב"ה מכה באימפריות ומדבר אלינו – פותח לנו את העיניים לראות שהעולם מנוהל מלמעלה עד פרטי הפרטים, שיש מפעיל לכל העסק, ושאפילו עלה נושר ברוח לא מתגלגל מעצמו.

אנו עומדים בימים שבהם כל הקוביות מסתדרות במקומן. אין לנו, אלא לפתוח את העיניים להבטחתו של הרבי שדורנו הוא דור הגאולה, ולהתכונן לקבל את פני משיח צדקנו בקרוב ממש.

פרשת וארא נראית כמו מופע מבוזבז. מצרים חוטפת שבע מכות קשות שמשבשות את החיים לחלוטין, אבל פרעה לא זו. בסוף הפרשה, אחרי מכת ברד, הוא מפטיר לרגע: "חטאתי" – ומיד חוזר לסרבנותו.

השאלה שנשאלת, הרי הקב"ה ידע מראש שזה מה שיקרה, שכן כבר כברית בין הבתרים נאמר לאברהם "וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי", והז"ל מפרשים: "מהו דן אנכי? הריני פורע מהם במכת בכורות" ... הסימן הזה עבר מאברהם ליצחק, מיצחק ליעקב ובסוף הגיע למשה. ואכן, עוד לפני שמושה הגיע למצרים, הקב"ה אמר לו במפורש: "ואמרת אל פרעה... הנה אנכי הורג את בנך בכורך".

אז למה הקב"ה "בזבז" שנה שלמה על תשע מכות שלא ישברו את פרעה? למה הוא לא פתח ישר עם מכת בכורות וסיים את העניין?

העולם נברא בשבילנו

התשובה לכך נמצאת במילה אחת בתחילת פרשת בא, הפסוק אומר: "ולמען תספר באזני בנך... וידעתם כי אני ה'". שימו לב: לא כתוב "וידעו מצרים" אלא "וידעתם" – אתם, עם ישראל. המכות לא נועדו רק להכניע או להעניש את המצרים. המטרה העיקרית הייתה ללמד את ישראל עצמם. מכות מצרים לא נועדו רק להוציא את ישראל ממצרים – אלא להוציא את מצרים מישראל. לפתוח את העיניים לחלק המנוכר והקפוא שנמצא בתוך הלב של כל אחד מאיתנו.

כדי להבין את זה לעומק, צריך להקדים עיקרון יסודי שחז"ל למדו על המילה "בראשית": העולם נברא "בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית". הקב"ה מקיים את כל הבריאה בשביל התכנית הגדולה שלו – לעשות לו דירה בתחתונים.

הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות ממחיש זאת במשל נפלא: דמיינו אדם שבונה ארמון מפואר כליל היופי, נוטע כרם משופח, משקיע שנים של עבודה – והכל למה? כדי שיום אחד, באחרית הימים, יבוא איש חסיד אחד ויחסה לרגע בצל קיר אחד מהקירות האלה, או ייקח פרי אחד מהכרם. כל הארמון הענק והכרם המשופח – בשביל רגע אחד של צדיק אחד. מה שנראה בעינינו קטן ולא חשוב – בעיני הקב"ה הוא בעל משמעות עצומה שמצדיקה את קיום העולם כולו.

דצ"ך עד"ש באח"ב

עפ"ז ניתן להבין את המשמעות העמוקה של מה שאנחנו אומרים לבילי הסדר: "רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך, עד"ש, באח"ב". לכאורה, מה החידוש? גם ילד יכול לחבר ראשי תיבות... אבל

שאלות לדיון משפחתי

שאלות לילדים:

1. איפה אתם רואים שמישהו גדול מסדר את העולם?
2. על מה בטבע אתם מסתכלים ואומרים "וואו, מי עשה את זה?"
3. ספרו על משהו טוב שקרה לכם ונראה כאילו מישהו תכנן אותו בשבילכם.
4. איך מרגישים כשיודעים שה' רואה ודואג לכל דבר קטן?
5. כשקורה משהו מפתיע – איך יודעים אם זה מקרה או שה' רצה ככה?

שאלות לבוגרים:

1. איך אתם רואים השגחה פרטית בפרטים הקטנים של החיים שלכם?
2. כשקורים מאורעות גדולים בעולם – איך אתם מסתכלים על הקשר שלהם אליכם?
3. מה עוזר לכם להרגיש שהטבע הוא כלי בידי ה' ולא כוח עצמאי?
4. כשאתם מסתכלים על מאורעות התקופה – איפה אתם רואים את יד ה' המכוונת?
5. איך המסר הזה משפיע על האופן שבו אתם מסתכלים על האתגרים בחיים?

סיפור לשבת

בתורה. אתן לך סדר חדש ותזכה לאריכות ימים. תהיה שד"ר - מגייס כספים עבור הישיבה, ואתה תהיה על אחריותי".

רבי שמחה שרד את ייסורי הקומוניזם ועלה ארצה אחרי ארבעים שנה בשנת תשכ"ד. הרבי מליובאוויטש הורה לו לגור בכפר חב"ד. ר' שמחה אמר שמאחר שהוא אדם חלש, אולי עדיף שיגור בבני ברק, שם ישנו רופא קבוע, בניגוד לכפר חב"ד. הרבי הרגיע אותו באומרו שמי שדאג לבריאותו עד היום, ידאג גם הלאה. הדבר המעניין היה שבשנת תשד"מ (61 שנה אחרי נבואת הרופא הראשון!), הוא ביקר במרפאת כפר חב"ד ובקרבת כמה רופאים התמוטט. דבר שהמחיש כי אין טבע כמציאות עצמאית, אלא הטבע עצמו הוא יד אלוהית נסתרת.

זכיתי לגור בילדותי בכפר חב"ד, ליד חסיד בעל מסירות נפש, הרב שמחה גורודצקי. בשנת תרפ"ג (1923) היה שמחה תלמיד בישיבת תומכי תמימים בחרקוב וחש חולשה. הוא ביקר אצל פרופסור בכיר והלה ביקש לדבר עם מנהל הישיבה. קראו את הרב יחזקאל פייגין הי"ד והפרופסור ביקש לדבר ביחידות. ר' שמחה שם אוזנו מאחורי הדלת ושמע את הרופא אומר: "הבחר יישאר בחיים עד חצי שנה. הלב חלש והוא לא יחזיק יותר".

ר' חאטשע יצא מהרופא ואמר: "אתה צריך לנוח". ר' שמחה עשה עצמו כאילו לא שמע והציע לנסוע לרוסטוב אל הרבי הקודם. ר' חאטשע נכנס לרבי ואמר מה שאמר. לאחר שיצא, נקרא ר' שמחה פנימה והרבי אמר מילים מדהימות: "חאטשע אומר שאינך שייך לסדר לימוד של 12 שעות מאומצות של שקידה